

kere, og Howard medgiver, at Storbritannien i århundredets sidste trediedel ikke formelt bandt sig til garantier af kontinentale områder og i det hele taget stod betydeligt mere frit end de andre magter i pagtsystemernes Europa.

Betyder det så, at Storbritannien i Salisbury-æraen alligevel fulgte en bevidst isolationistisk politik? Ikke nødvendigvis. Salisburys »demokratiske« argument, i. e. påstanden om, at regeringer i et demokratisk parlamentarisk system ikke kan binde efterfølgende regeringer i spørgsmål om krig og fred, var, mener han, kun omsvøb. Salisbury mente simpelthen, at britiske interesser udmærket kunne forsvares uden alliancebindinger, selv i det ugunstige internationale klima op imod århundredeskiftet.

Howard konkluderer, at britisk udenrigspolitik under alle omstændigheder blev bestemt af de skiftende opfattelser af, hvad de nationale interesser krævede, snarere end af traktatlige forpligtelser, og besvarer herefter sit hovedspørgsmål på denne, noget tamme, facon: »Whether the abstention of both Conservative and Liberal governments from involvement in any such European alliance should be regarded as a 'policy' depends largely on how one understands that elastic and hard-worked term« (s. 173).

Bogen har sin værdi i den omhyggelige redegørelse for karakteren af de forpligtelser, britiske ministre påtog sig på landets vegne, ofte i modstrid med herskende forestillinger om den ideelle udenrigspolitik. Forfatterens beskrivelse af Palmerston som »a stickler for terminological precision« (s. 27) kunne her udmærket anvendes på ham selv. Den bidrager imidlertid kun lidet til forståelsen af vilkårene for udformningen af britisk udenrigspolitik i perioden. Forslag til efterfølgende titel: »Opfattelsen af den »nationale interesse« i det 19. århundredes britiske udenrigspolitik«.

Jørgen Sevaldsen

P. W. Becker & S.H. Petersen: Dansk Atlas. Udkommet 1831–35. Genudgivet med en efterskrift af John Erichsen. København, 1974. Tekst: 48 s. Stik: 62 s. Efterskrift: 18 s.

Tanken med Dansk Atlas der udkom i 1830erne var »at levere en saadan Samling af Kobber og Text, at (man kunne) give en saavidt muligt fuldstændig, anskuelig Fremstilling af det nærværende Danmark«. Dansk Atlas blev aldrig færdigt og er i dag en stor sjældenhed. »For at råde bod herpå er denne genudgivelse iværksat, idet man har skønnet, at Dansk Atlas stadig er af værdi både for den almindeligt interesserede og for den lokalhistoriske forskning« står der i John Erichsens efterskrift fra 1974. Det er altid et godt initiativ at få gjort de ting tilgængelige som er vanskelige at skaffe sig adgang til og Erichsens efterskrift giver en fin introduktion til værket som består af en tekst af P. W. Becker og en samling stik af S. H. Petersen. Med rette peger Erichsen på at for en moderne bruger er stikkene de mest interessante – måske dog ikke så meget til lokalhistorie som til belysning af 1830erne. Det »nærværende Danmark« som skildres i Dansk Atlas består af slotte, herregårde og offentlige bygninger. Og danskerne selv er ikke nærværende. Prospekterne er nærmest mennesketomme, og de få personer som er gengivet er karakteriseret som stillestående statister. Pudsigt nok arbejdes der kun på ét prospekt: nemlig af børsen uden for hvilken der slæbes med nogle tønder. Bogen er en morsom kilde til borgerskabets selvforståelse i 1830ernes Danmark.

Axel Bolvig